

Dagmar Chytková

KURZ PRÁCE S INFORMACEMI: JAK TO BYLO A CO BUDE DÁL?

Zajímavosti z oboru

Abstrakt:

Kurz práce s informacemi je e-learningovým kurzem věnující se informačnímu vzdělávání. Slouží pro rozšíření informační gramotnosti studentů Masarykovy univerzity. V článku je nastíněna jeho historie a popsán postup jeho inovace. Shrnuty jsou také výsledky evaluace, která bylo provedena v roce 2010 po ukončení inovovaného kurzu. V závěru je popsán kurz volně navazující na Kurz práce s informacemi, který se snaží doplnit informační vzdělávání o další důležitá témata.

Klíčová slova: *e-learning, kurz, gramotnost, inovace, informační vzdělávání, informační gramotnost*

Abstract:

Information literacy course is e-learning course for every student at Masaryk University for build-up better information literacy. Article is about history of course, about his innovation. There is also evaluation from year 2010. At the conclusion is information about next follow-up course Creative information literacy.

Keywords: *e-learning, course, literacy, innovation, information education, information literacy*

Úvod

Kurz práce s informacemi je e-learningový kurz vyučovaný na Masarykově univerzitě. Kurz vznikl v roce 2006 v rámci univerzitního rozvojového projektu "Elektronické výukové materiály a komplexní podpora jejich tvorby a využití na MU v Brně" z roku 2006. Realizace probíhala pod záštitou Kabinetu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Ústřední knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Ústřední knihovny Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Kurz je určen pro studenty libovolné fakulty i libovolného ročníku.

Kurz je vyučován jako e-learningový předmět, studenti mají povinnost fyzicky absolvovat jen jedno setkání, které probíhá ve zkouškovém období a testuje znalosti nabyté v kurzu během semestru. Veškeré materiály jsou dostupné přes Learning

Management System Informačního systému Masarykovy univerzity a skládají se z výukových, motivačních, zpětnovazebných i testovacích částí, které jsou multimediální a interaktivní. Každý modul tak obsahuje interaktivní přednášku, textovou oporu k přednášce, doplňující materiály, seznam literatury, zadání samostatné práce (úkol či test) a diskuzní fórum.

Cílem předmětu je pokrýt základní problematiku práce s informacemi a rozšířit tak informační gramotnost studentů, jejich kritické myšlení, schopnost samostatné práce při hledání potřebných informací, jejich vyhodnocování a organizace.

Základní informace o kurzu

Celý předmět je členěn do 13 modulů. Úvodní modul je především informativní a seznamuje účastníky kurzu s podmínkami průběžné práce a ukončení předmětu. Následující témata se věnují výuce práce s informacemi.

V roce 2009/2010 byl celý kurz přepracován z důvodu nutnosti aktualizovat veškerá témata v kurzu obsažená. Informační gramotnost je neustále se vyvíjejícím oborem, u kterého je nutné reagovat na změny, které s sebou informační společnost přináší. Na inovaci kurzu se podíleli studenti oboru Informační studia a knihovnictví. Veškeré moduly byly inovovány, vznikly i moduly nové a některé starší byly spojeny v jeden.

Změnu lze pozorovat v tabulce.

Původní moduly kurzu	Moduly kurzu po inovaci
Úvodní modul	Úvodní modul
Definování problému a práce s tématem	Definování problému a práce s tématem
Kde hledat informace I	Informační prameny
Kde hledat informace II	Informační instituce
Jak hledat informace	Jak hledat informace
Elektronické informační zdroje: využití pro život I	Vyhledávání na internetu
Elektronické informační zdroje: využití pro život II	Efektivní služby internetu
Vyhledávací nástroje na internetu I	Elektronické informační zdroje: Obecný úvod a online katalogy
Vyhledávací nástroje na internetu II	Elektronické informační zdroje: Odborné licencované databáze na MU
Informační etika a hodnocení informací	Elektronické informační zdroje: Volně dostupné odborné zdroje

Jak správně citovat	Hodnocení informací a informační etika
Jak efektivně číst odborné texty a správně psát seminární a diplomové práce	Jak správně citovat
Závěrečný modul	Jak napsat odborný text + Závěrečný modul

Základním zásahem bylo spojení modulu Vyhledávací nástroje na internetu I a II v jeden modul, kde byly vypuštěny příliš technické informace a naopak přidány a zdůrazněny informace potřebné k orientaci a práci na internetu. Na místo odebraného modulu byl dosazen modul Efektivní služby internetu, který se zaměřuje především na služby webu 2.0. Zásadně byly také přepracovány moduly věnující se elektronickým informačním zdrojům. Vznikly tři moduly místo původních dvou a jednotlivé moduly byly zaměřeny na určité zdroje (katalogy, databáze a volné zdroje). Ostatní moduly byly přepracovány více či méně podle nutnosti aktualizace.

Inovaci prošly samozřejmě také testy a úkoly. Byly přizpůsobeny nejen novému obsahu, ale také novým možnostem, které nabízel Informační systém Masarykovy univerzity. Úkoly se odevzdávali do fóra, které je podobné klasickým diskuzním fórům v Informačním systému. U odevzdaných úkolů však byla zajištěna možnost nevidět úkoly dalších účastníků. Tento způsob odevzdání byl zvolen především kvůli efektivnímu opravování velkého počtu úkolů. Díky této možnosti lze úkoly rychle procházet a ihned ve fóru opravovat a hodnotit bez nutnosti ukládat si dokument do počítače.

Inovovaný kurz byl spuštěn v jarním semestru 2010. Jeho cílem bylo mj. proškolit 600 studentů. Kurz si zapsalo 743 studentů, z toho jich 673 kurz dokončilo. Vysoké číslo zapsaných studujících je mj. dáno propagací, která byla zajištěná pomocí spolupráce s projektem Guerrilla Readers. Byly vytvořeny plakáty, letáky a stripy, které byly vylepeny na všech fakultách Masarykovy univerzity. Zároveň proběhla inzerce kurzu ve studentských časopisech Halas, Študák a Muni.

Během tvorby i výuky tým tvůrců a tutorů spolupracoval také s dalšími projekty, byly to tyto:

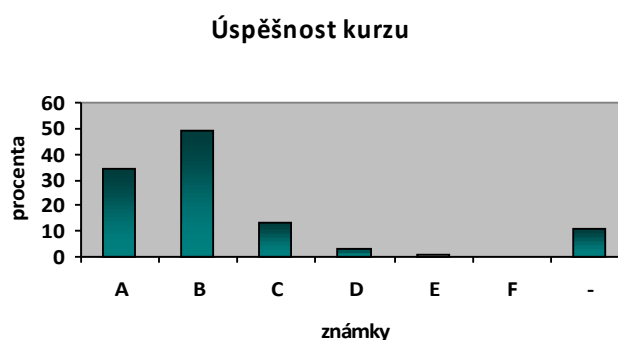
- Audioknihy.net – tvorba audioskript,
- Mendelova univerzita v Brně – tvorba audia k jednotlivým modulům,
- Servisní středisko Masarykovy univerzity – tvorba flash prezentací,
- Antypa.cz – spolupráce modulu Jak psát odborný text.

Závěrečný test

V květnu a červnu probíhal závěrečný test, který se konal v počítačových učebnách Filozofické fakulty. Celkové výsledky lze zhlédnout v tabulce a grafu.

známka	A	B	C	D	E	F	-
Počet studentů	193	278	72	18	8	0	70

Tab. 1 Výsledky závěrečného testu

Graf 1 Výsledky závěrečného testu

Z výše uvedených dat lze vyčíst, že kurzem prošla většina studentů, kurz neukončilo 70 studentů, většinou z důvodu nedostavení se k závěrečnému testu, výjimečně z důvodu nesplnění podmínek ukončení kurzu (neodevzdání úkolů, nesplnění průběžných testů). Známkou F nebyl ohodnocen žádný student, pokud ano, známku si poté vylepšil v opravném termínu.

Evaluace

Po skončení kurzu následovala evaluace. Jako měřitelný výstup pro zhodnocení Kurzu práce s informacemi byl vytvořen elektronický dotazník, kde studenti zodpovídali otázky zaměřené na zjištění jejich spokojenosti s kurzem, úkoly, tutorý a celkovým průběhem.

Závěrečná evaluace byla zpracována na základě dotazníkového šetření. O vyplnění dotazníku byli studenti požádáni při otevření posledního modulu kurzu. Dotazník pro kurz byl vytvořen ve spolupráci studentů oboru Informační studia a knihovnictví

v rámci předmětu Metodologie a statistika výzkumu, použit byl produkt Easyresearch.

Dotazník byl pro studenty otevřen v době od 19. 5. 2010 do 1. 9. 2010, ze celkového počtu zapsaných studentů dotazník vyplnilo 284 respondentů, dalších 142 respondentů dotazník otevřelo, ale nedokončilo. Cílem dotazníku bylo zjistit názory (spokojenost či nespokojenost) studentů s obsahem, zpracováním, technickým zajištěním i propagací kurzu.

Byly položeny následující otázky:

Jak jste se o kurzu dozvěděli?

Největší počet respondentů (54,4 %) uvedlo, že se o kurzu dozvěděli od spolužáků. Na druhém místě byl uváděn Informační systém MU (29,7 %). Potvrdila se tedy hypotéza, že studenti si předmět zapisovali na základě osobních kontaktů a doporučení, až na dalších místech figuroval plakát, leták, doporučení vyučujících či sociální síť.

Jaká byla vaše motivace při zapsání do kurzu?

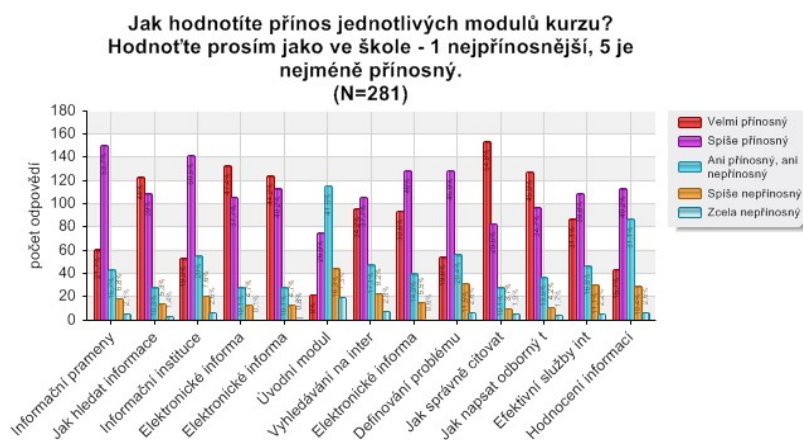
Největší motivací se ukázala být e-learningová forma výuky, doporučení absolventů a známých a počet kreditů.

Jak hodnotíte celkově KPI?

Největší počet respondentů (71,7 %) hodnotilo kurz jako **přínosný** z nabízené stupnic: nejpřínosnější, přínosný, průměrný, méně přínosný, nejméně přínosný.

Jak hodnotíte přínos jednotlivých modulů?

Studenti hodnotili jednotlivé moduly pomocí stejné škálové stupnice. Nejpřínosnějším modulem se stal modul s názvem Jak správně citovat a dále pak Jak napsat odborný text a Elektronické informační zdroje I.

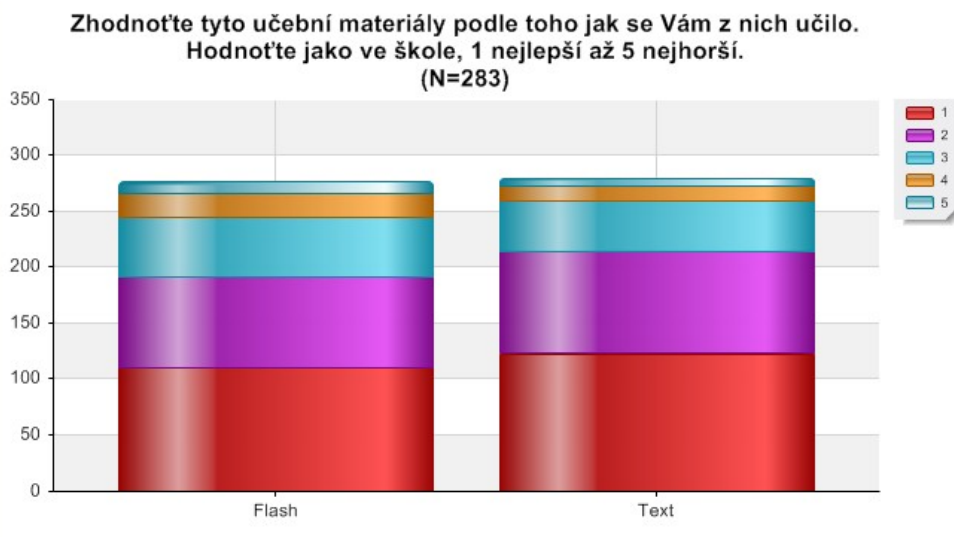

Jak hodnotíte obsah kurzu – jednoduchý nebo složitý?

90 % respondentů odpovědělo, že se jim obsah kurzu zdál jednoduchý, 10% odpovědělo, že složitý.

Jak hodnotíte tyto učební materiály – text a flash?

Hodnocení textových a animovaných učebních materiálů bylo velmi vyrovnané.

Dělali jste dobrovolné úkoly?

Odpovědi zde byly velmi vyrovnané – 49,8 % úkoly plnilo, 50,2 % neplnilo. Pro 27,2 % byla motivací především možnost získat bod navíc, na druhém místě se umístila výzva (26 %), na třetím místě pak zábava (23,4 %), zbylé odpovědi byly označeny jako jiná motivace (23,4 %).

Čtete doplňující materiály u témat?

46,6 % studentů doplňující materiály pravidelně četlo. Pouze malé procento četlo materiály uváděné v sociálních sítích Ning či Facebook, 45,9 % studentů materiály nečetlo.

Využívali jste ozvučení v animované přednášce?

Ozvučení u všech modulů použilo 36,9 % respondentů, vůbec ozvučení nevyužilo 29,1 %, ostatní studenti audio využili jen u některých modulů.

Považujete audio ve flashi za přínosné?

55,2 % respondentů považovalo audio za přínosné, 24,2 % si zvuk vůbec nepouštělo a nepovažuje jej za přínosné.

Využíváte sociální síť NING, která je součástí KPI?

Součástí kurzu byl vytvořen experiment – paralelní fungování i v sociální síti NING a Facebook. V sociální síti Ning byly zveřejňovány bonusové úkoly, zajímavosti ke kurzu a diskuze nesouvisející přímo s kurzem. Zároveň zde fungoval pravidelný chat s tutorem. Sociální síť Facebook slouží především jako propagace a sběrna zajímavostí pro studenty i vyučující. 36,3 % studentů síť nevyužívalo z důvodu nucené registraci a 26 % z důvodu, že toto působení považovali za zbytečné. 22,1 % síť využívalo.

Jaké funkce či aplikace, které NING nabízí, shledáváte přínosnými pro KPI?

Nejvíce respondentů (60,6 %) využívalo přítomnost tutora na chatu a diskuze se spolužáky (52,1 %).

Pokud jste byli v rámci NINGu nespokojeni s jeho službami, uveďte prosím se kterými a proč.

Studenti se shodli, že se jim Ning zdál nepřehledný a neměli důvod se do něj přihlašovat, když vše potřebné se dozvěděli v Informačním systému a na diskuzních fórech.

Je pro vás vzhled modulu příjemný pro práci v něm (rozvržení textu, barva a velikost písma)?

Příjemné prostředí kurzu se zamlouvalo 92,9 % respondentů, celkový vzhled se nelíbil 7,1 %. Většina výtek se týkala velikosti písma a přehlednosti modulů, dále potom odlišení splněných odpovědníků od nesplněných a požadavek na upozorňování na nesplněné odpovědníky.

Jak jste spokojeni s řešením technických chyb a problémů v kurzu KPI?

V průběhu kurzu bylo nutné řešit různé technické chyby. 32,3 % se s žádným technickým problémem vůbec nesešlo. 25,2 % respondentů bylo velmi spokojeno s řešením technických problémů, 23 % bylo spíše spokojeno.

Vaše pohlaví?

Odpovídalo 63,8 % žen a 36,2 % mužů.

V jakém jste ročníku?

Kurz si dle dotazníků zapsalo nejvíce studentů prvního ročníků (38 %), nejméně studentů pátého ročníků (5,8 %).

Hodnocení KPI od spolupracujících tutorů z fakultních knihoven MU

Evaluace kurzu byla provedena také z pohledu tutorů, kteří na kurzu pracovali. Hodnocení zasílali tutoři e-mailem na adresu garanta KPI Bc. Jana Zikušky. Do hodnocení bylo zahrnuto také slovní vyjádření tutorů na závěrečné schůzi dne 24. 6. 2010.

Podařilo se získat 7 názorů od celkem 9 aktivních tutorů. Byla nalezena jak pozitiva, tak negativa kurzu, která by měla pomoci kurz nadále zlepšovat.

Pozitiva:

- Fungující komunikace mezi tutory a se studenty.
- Možnost zpětné vazby studentů u hodnocených úkolů.
- Zvládnutí technické podpory.
- Spolupráce se studentskou částí týmu, jejich aktivní přístup.
- Dobře udělané interaktivní tutoriály, prezentace, audio.
- Zkušenosti s tutorováním.

Negativa:

- Nevyjasněná odpovědnost tutorů u jednotlivých modulů.
- Špatný time management, málo času na jednotlivé moduly a na sledování návaznosti, málo času na kontrolu.
- Tutoři někdy u některých modulů viděli zadání úkolů až se studenty.
- Sociální síť NING – nutnost registrace, konkurence k Informačnímu systému MU.
- Připomínky k diskuznímu fóru a poznámkovému bloku v Informačnímu systému MU – nutno zpřehlednit.
- Překlepy v závěrečném testu.
- Jako nevýhodu někteří hodnotí velké množství zapojených lidí – vzniká tak neefektivní řešení organizačních záležitostí.

Byl vytvořen přehled nutných změn, které je třeba spravit do dalšího běhu kurzu:

1. Počet zapsaných studentů (snaha zvýšit počet studentů).
2. Vyjasnit a přesně stanovit průběh kurzu, odevzdávání úkolů a sankce za neodevzdání, jasně stanovit termíny, lépe nazývat poznámkové bloky.

3. Zestručnit organizační pokyny.
4. Komunikaci se studenty řešit pouze v Informačním systému MU a neexperimentovat se sociálními sítěmi.
5. Zjednodušit úkoly k modulu EIZ 2 a vyžadovat link na konkrétní články.
6. Vytvořit názorné animace k opakujícím se dotazům.

Na základě přehledu nutných změn bylo na podzim roku 2010 provedeno několik změn a některé změny stále probíhají. Byla zrušena sociální síť Ning, síť Facebook zůstává jako propagační místo. Upraveny byly překlady v materiálech, duplicitní informace, nepřesné informace, zadání úkolů a testů atd.

V jarním semestru 2011 byl spuštěn další běh kurzu. Nebyla provedena propagace a pravděpodobně se potvrdí výsledek loňské evaluace ohledně zapisování kurzu. Kurz si zapsalo 1205 studentů nejspíše díky doporučení studentů či vyučujících. Zda tomu tak opravdu je, zjistíme na konci běhu letošního spuštěného kurzu po provedení výzkumu.

Co bude dál?

Kromě dalších inovací kurzu vzniká volně navazující kurz s názvem Kreativní práce s informacemi. Cílem je rozšířit informační vzdělávání o nová témata, která se dotýkají informační gramotnosti. Kurz prodělal již první testovací spuštění na podzim roku 2010 s tématy jako brainstorming, mentální mapování, nástroje pro výzkumy, obhajoba a argumentace, prezentace informací či informační hygiena. Na podzim roku 2011 bude kurzu spuštěn znovu a bude výrazně inovovaný. Na inovaci se momentálně pracuje.

Závěr

Kurz práce s informacemi a Kreativní práce s informacemi jsou dva předměty, které se věnují uceleně informační gramotnosti. Cílem je proškolit co nejvíce studentů Masarykovy univerzity. Záštitu nad oběma kurzy si vzal projekt NAKLIV (Národní klastr informačního vzdělávání) a bude se starat o jeho vedení, běh i inovaci.